

17. decembris 2025 /

IEVA RODIŅA

Teātra kritiķe un zinātniece

“ES TE BIJU”

RECENZIJA PAR LATVIJAS NACIONĀLĀ TEĀTRA IZRĀDI “ODS” MATĪSA BUDOVSKA REŽIJĀ

Decembra sākumā Latvijas Nacionālā teātra Aktieru zālē klusi pirmizrādi piedzīvojušais “Ods” vispirms jau ir veiksmīga satikšanās. Līdzās veiksmīgajai aktierkarjerai Matīss Budovskis ar pirmajām trim izrādēm (“Dziesmu svētkiem” un “Rītausmu Vakaros” Liepājas teātrī un “Šķirstu” 2024. gada Valmieras Vasaras teātra festivālā) sevi pieteicis kā neparastu, no pirmā acu uzmetiena šķietami reālistisku, taču, dziļāk ielūkojoties, absurdisku stāstu interpretu tikpat neparastā skatuves valodā. Andris Kalnozols ir autors, kura darbi uzbur dzīvu, unikālu mikropasaules modeli, kurā šķietami “dīvainie” varoņi izrādās daudz cilvēciskāki, dziļāki un siltāki par citiem. Šķiet liktenīgi, ka Kalnozola luga “Ods”, kuras pirmā versija tapa Nacionālā teātra 2018. gada lugu ideju “makšķerēšanas” konkursam [\[1\]](#) un sākotnēji bija paredzēta Valtera Sīļa režijai, dažādu iemeslu dēļ vairākus gadus nostāvējusi teātra krājumos, līdz notikusi tieši šo abu dažādo, taču, izrādās, mākslinieciskajā asinsritē radniecīgo personību satikšanās, kas rezultējusies dziļā un pārliedinošā mazās formas skatuves darbā. Jeb kopsavelkot – jauniestudējuma reklāmas sauklis varētu skanēt ne vairāk un ne mazāk kā: “Kad “Kalendārs mani sauc” satiek “Rītausmu Vakaros””. Un šī tik tiešām ir ļoti intriģējoša kombinācija.

Mānīga ārējā fasāde

Arī šim tāpat kā citiem Andra Kalnozola darbiem pamatā ir autobiogrāfiski motīvi, konkrēti – Talsos sastapts “impozants tips”, kas iedvesmojis radīt stāstu par divu varoņu – introvertā intelektuāļa Aksela un neparastā, uzmācīgā “oda” Ģirta satikšanos. Kā Latvijas Radio raidījumā “Kultūras Rondo” [\[2\]](#) stāsta Kalnozols, jauniestudējuma vajadzībām luga tikusi pamatīgi pārstrādāta, dramaturgam radošajā procesā piedāvājot pat vairākas teksta versijas, kuras kā redaktors-līdzautors gala versijā salicis Budovskis. Tā, piemēram, ainas ar Briču pāri, pie kuriem “sālsmaizē” viesojas galvenais varonis Aksels un viņa draudzene Anna, ir režisora iniciētas un stāstam piešķir ar pamatvēstījumu kontrastējošu situāciju komēdijas vieglumu. Vienlaikus jāizceļ Andra Kalnozola kā rakstnieka būtiskā nozīme, latviešu oriģinālliteratūrā un nu jau arī dramaturģijā ienesot svaigu, intelektuāli piesātinātu un dzīves vērojumos balstītu autora balsi, kas izceļas ar nevainojamu humora un filozofijas balansu un mūsdienu kontekstā neticami niansētu, organisku valodas izjūtu.

“Ods” ir darbs, kura ārējā fasāde ir mānīga – tā ievilina šķietami ikdienišķā stāstā par kāda jauna pāra attiecībām pārmaiņu jeb jauniegādātā dzīvokļa remonta brīdī, sākotnēji risinot psiholoģiskas attiecību nianšes, bet līdz ar svešinieka Ģirta uzrašanos paverot arvien jaunus sižeta un līdz ar to arī nozīmju lokus. Pieļauju, ka katram skatītājam izrādes vēstījums būs par kaut ko citu, bet manā apziņā šis ir stāsts par attiecībām pašam ar sevi, spēju saglabāt savu personību un individuālo pasaules redzējumu un nepakļauties uzmācīgajiem odiem, kas sīc pakausī. Vai, kā lugas ieceri komentējis Andris Kalnozols: “Mēs tiekamies, lai uzdotu jautājumus. Dažādus jautājumus. Ne vienmēr tie būs ērti un patīkami. Patiesību sakot, ērtie un patīkamie

jautājumi nav domāti domāšanai. Tie vairāk paredzēti atbildei, ko var mierīgi aizmirst. Mēs esam domāti, lai satiktos un uzdotu neaizmirstamus jautājumus. Viens otram, un paši sev.” [3]

Trilleriski nospriegots atgadījums

Savā ziņā tas, ka “Ods” iestudēts tieši Nacionālā teātra Aktieru zāles kamerformātā, rada izrādei nepieciešamo tuvību ar skatītājiem, neignorējot viņu klātbūtni telpā, bet liekot darbībai risināties kā šeit un tagad notiekošam neparastam, trilleriski nospriegotam atgadījumam, kuram varam būt liecinieki – galu galā katrs no mums pēc izrādes noskatīšanās varētu būt tas, kurš uz stikla uzraksta ikonisko frāzi “Es te biju” (tie, kas redzējuši, sapratīs!).

Vissarežģītākais uzdevums iestudējumā dots aktierim Kārlim Reijeram, kuram ne tikai jādzīvo Aksela ādā, bet arī ik pa brīdim jāizveido nepieciešamā distance, kā teicējam šķietami vērojot darbību no malas, it kā skatītāju acīm. Vēstījums veidots, Akselam komentējot un savā ziņā attaisnojot savu rīcību un veiktās izvēles, kas samilst arvien dīvainākās un nekontrolējamākās situācijās, taču vienlaikus Reijers nebaidās no drosmīgām, tiešām, brīžiem neglaimojošām tēla šķautnēm, rādot nevis melnbalti zīmētu, bet dzīvu raksturu, kurā līdzās aktiera skatuviskajai eksistencei dabiski piemītošajai harismai un iekšējam gaišumam ir arī daudz tumsas un pretrunu. Jāpiekrīt Andrim Kalnozolam, kurš jau minētajā intervijā “Kultūras Rondo” norāda, ka aktieris lomu ir interpretējis ar lielu profesionalitāti, izejot cauri visiem tās musturiem. [4] Savukārt sākotnēji izteikti komisku, bet pamazām arvien metafiziskāku varoņa attīstības ceļu iziet Raimonds Celms – ir liels prieks pēc ilgāka laika atkal redzēt aktieri tik dramaturģiski sarežģītā un apjomīgā lomā, vienlīdz precīzi darbojoties kā situāciju komēdijas, tā absurda drāmas žanriskajos rāmjos.

Bez pārspīlējuma, aktieriski precīzi izrādes ansablī darbojas arī Laura Siliņa (Anna) un Ieva Aniņa (Brice/Bārmene). Tomēr, ja pārējos lugas varoņus dramaturgs veidojis bez izteiktas “labo” vai “slikto” tēlu funkcijas, tad Siliņas atveidotā Aksela draudzene – jogas instruktore Anna attēlota kā viegli iedomīga, pašpietiekama jauna sieviete, kura runā pareizi nostādītā, nedaudz sastingušā radio balsī. Varbūt tieši abu tēlu dramaturģiskā nelīdzvērtība ir iemesls tam, kādēļ izrādes otrajā cēlienā, kurā lielāka uzmanība pievērsta tieši Aksela un Annas attiecību krīzei un tās cēloņu meklējumiem, spriedze un darbības dinamika jūkami “iesēžas”, režisoram, iespējams, pārlietu paļaujoties uz daudznozīmīgām klusuma pauzēm. Tikmēr daudz dzīvīgāks ir Bārmenes tēls, kurā jaunas dramatiskas nianšes ieraugām aktrises Ievas Aniņas aktierspēlē.

Interesants ir režisora piedāvātais princips, ka gan Briču pāri, gan Bārmeni un Ģirtu atveido vieni un tie paši aktieri – Ievas Aniņas gadījumā šis paņēmieni nostrādā nevainojami, radot vēlamu komisko efektu, kamēr Raimonda Celma transformāciju process ir smagnējāks, jo aktierim no viena tēla otrā jāpārlec daudz ātrāk un asāk, turklāt, ņemot vērā jau pieminēto “ceturtās sienas” nojaukšanu starp skatuves darbību un skatītāju zāli, nav skaidrs, kāpēc Aksels Ģirta vaibstus atpazīst picas kurjerā, taču neredz Brici, kurš, atšķirībā no kurjera, nav paslēpis seju aiz cepures.

Ar sveicienu no “Vakariem”

Režisors Matīss Budovskis lugu pārvērtis vienlīdz smalkā un noskaņu ziņā niansētā skatuves darbā, kurā jūtama visas radošās komandas un aktiersambļa vienotība. Niks Cipruss (scenogrāfija, gaismas) un Līga Zepa (kostīmi) radījuši vizuālo noformējumu, kas – atkal jau – pirmajā acu uzmetienā šķiet sadzīviski piezemēts un

vienkāršs, taču, darbībai attīstoties, transformējas un iegūst nozīmju nianšes. Dažādi izgaismota, skatuves centrā esošā sienas konstrukcija ar logu tajā ļauj gudri modelēt iekštelpu/ārtelpu izvietojumu, skatuves laukumam no remontējamā dzīvokļa kļūstot par Briču mitekli vai bāru, vai, tieši pretēji, par ielu, kur pastaigājoties uz soliņa Aksels nejauši sastop dīvaina paskata jaunu vīrieti. Nika Ciprusa piedāvātie scenogrāfiskie risinājumi ir lakoniski un nedaudz pat atgādina Jaunā Rīgas teātra “Latviešu mīlestību”, kur nosacītie, butaforiskie elementi tāpat mijās ar dzīvām, reālām detaļām, ļaujot iedarbināt skatītāja fantāziju un nenomākt pašu galveno – piesātināto aktierspēli. Savukārt gaismu partitūra veidota, gaismu valodā detalizēti pārnēsot teju katru lugas mirkli, noskaņu un ideju – no siltas, mājīgumu izstarojošas sienas lampas līdz vēsi vientuļai gaismu izkārtnei bārā, no saulesgaismas spēlēm uz remontā tā arī nepabeigtās krāsu izraibinātās sienas līdz indīgi zaļai visu spēles telpu aptverošai gaismai kā uzmācīgā oda sīkšanas parafrāzei.

Tikmēr Līgas Zepas tērpi precīzi akcentē katra tēla būtību un raksturu, vienlaikus izsekojot un pasvītrojot Aksela sociālo lejupslīdi, viņam ar katru ainu kļūstot arvien nevīžīgākam pret savu ārējo veidolu, un Ģirta labklājības augšupeju, bez atļaujas prasīšanas nevērīgi piesavinoties Aksela drēbes un mantas jeb sākot dzīvot viņa dzīvi. Kā sveiciens no “Rītausmas Vakaros” izrādē ne tikai pavīd “Vakaru” alus pudeles vai skan Edgara Mākena atmosfēriskā transā ievedošā mūzika, bet parādās arī dubultnieka vai dvīņa tēls, režisoram mizanscēnā kā vienu veselu cilvēku līdzāsnostādot Kārļa Reijera Akselu un Raimonda Celma Ģirtu.

Simtais ķieģelis [5]

Izrādes kulminācija ir skats, kur tehniski sarežģītā kaleidoskopiskā virpulī sagriežas viss teju trīs stundu laikā pieredzētais – reāli tēli mijas ar sirreālām balsīm, skaņām,

attēliem, radot teju fizisku sajūtu, ka atrodamies Aksela zemapziņā. Gan šeit, gan citviet aktieru ansamblis demonstrē meistarību, ātrā tempā saliedēti iemiesojot absurdiskas situācijas un tādējādi mākslinieciski līdzvērtīgā skatuves darbā pārnēsot Kalnozola lugas vēstījumu. "Ods" ir būtisks notikums šīs visumā vienmuļās Latvijas teātra sezonas kontekstā, tādēļ atliek vien aicināt ļauties tā uzmācīgajai sīkšanai un mēģināt atrisināt Ģirta uzdoto atjautības uzdevumu: "Lido lidmašīna. Ved simts ķieģelus. Viens ķieģelis izkrīt. Cik paliek?"

[1] Beidzies Latvijas Nacionālā teātra lugu ideju konkurss. Satori.lv, 21.08.2019.

Pieejams: <https://satori.lv/article/nosledzies-nacionala-teatra-lugu-ideju-konkurss>

[2] Andris Kalnozols: Dramaturģija ir tieši tā distance, kas man ir veselīga teātrī. LR1,

"Kultūras Rondo", 05.12.2025. Pieejams: <https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/kulturas-rondo/andris-kalnozols-dramaturgija-ir-tiesi-ta-distance-kas-man-ir-ve.a215289/>

[3] Nacionālajā teātrī iestudēta Andra Kalnozola luga "Ods". Kroders.lv, 27.11.2025.

Pieejams: <https://www.kroders.lv/jaunumi/6405>

[4] <https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/kulturas-rondo/andris-kalnozols-dramaturgija-ir-tiesi-ta-distance-kas-man-ir-ve.a215289/>

[5] "Simtais ķieģelis" – Andra Kalnozola lugas "Ods" pirmās versijas nosaukums.